

ВІДГУК

офіційного опонента **Стадник Валентини Василівни**

на дисертаційну роботу Безчасного Олексія Увіналійовича

«Управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Структурна перебудова світової й української економік та посилення глобалізаційних процесів привели до суттєвих змін у системі функціонування вітчизняних підприємств. Відбулося посилення впливу основних економічних факторів зовнішнього середовища на діяльність господарюючих суб'єктів. На сьогодні усе більшої значущості набуває нова парадигма управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств, відмінність якої від класичної полягає у визнанні невизначеності середовища функціонування та переходу від прагнення стабільності до гнучкості, забезпечення довгострокової результативності економічної діяльності. Аналітичне забезпечення цієї парадигми потребує використання не тільки кількісних, а й якісних показників, що характеризують стан і тенденції середовища господарювання, визначенні їх відхилень від прогнозних, а також – усебічному дослідженні причин цих відхилень. Тому все більше нагальною є потреба переоцінки структури й змісту комунікаційних процесів підприємств – для приведення їх у відповідність із мінливістю середовища господарювання. Значно зростає актуальність проблеми управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств – оскільки темпи і успішність реалізації проектів розвитку визначаються здатністю підприємств адаптуватись до вимог інформаційної економіки.

Додатковим свідченням актуальності теми дисертаційної роботи Безчасного О.У. є те, що вона виконувалася згідно з планами науково-дослідних робіт ПВНЗ «Європейський університет» у робочих програмах та лекційному матеріалі з дисциплін «Управління комунікаціями», «Організаційна поведінка», «Управління підприємницькою діяльністю» (довідка від 18.03.2019 №1/12-68/1), у Державному університеті інфраструктури та технологій при формуванні навчально-методичного забезпечення та викладанні дисциплін: «Моделі і методи прийняття рішень в обліку, аналізі і аудиті», «Звітність

25 11 1128-1647 19
Стець

підприємства», «Стратегічний управлінський облік», «Управлінські інформаційні системи в обліку, аналізі і аудиті» (15.10.2019 №01/5-288) та у Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського при підготовці навчально-методичного забезпечення та викладанні дисциплін: «Інформаційні системи у менеджменті», «Фінансовий аналіз», «Цифрові технології в освітньому процесі» (довідка від 08.09.2019 № 737).

2. Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів, сформованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, в достатній мірі обґрунтовані. Виконане дослідження свідчить про широку і глибоку обізнаність автора з науковими працями вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері економічної теорії, теорії управління, теорії розвитку, теорії комунікацій, економічних відносин, моделювання й аналізу економічних процесів. Безчасним О.У. чітко визначено предмет та об'єкт дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання дослідження.

Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується використанням інформаційної бази дослідження, а саме: нормативно-правові акти, які стосуються регулювання підприємницької діяльності; статистичні дані Державної служби статистики України; річна бухгалтерська та оперативна звітність машинобудівних підприємств України; звітність та первинна документація промислових підприємств України; фахові видання, матеріали науково-практичних конференцій.

Аналіз змісту і структури дисертаційної роботи показує, що завдання дослідження, положення наукової новизни, висновки дисертаційної роботи є логічно побудованими та взаємопов'язаними. Висновки за розділами та загальні висновки становлять єдине ціле, а результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності промислових підприємств.

З наукових праць, виданих у співавторстві, використано тільки ті результати, які отримано автором особисто. У дисертаційній роботі матеріали та висновки кандидатської дисертації автора не використовувались.

Дисертаційна робота Безчасного О.У. виконана на належному теоретичному, методичному і прикладному рівні та є завершеним науковим дослідженням. Автор дисертації має високий рівень наукової компетентності, що видно із чіткої й послідовної структури проведеного дослідження,

різнобічності питань, які піднімаються у ньому, релевантності методів вирішення поставленої проблеми і змістом самої роботи. Основні наукові положення, висновки та результати дисертації є достовірними та обґрунтованими про що свідчить використання сукупності загальнонаукових і прикладних методів дослідження, а саме: діалектичного пізнання, дедукції та індукції, функціонального синтезу, ситуаційного, системного, рефлексивного, синергетичного та ієрархічного підходу, морфологічного аналізу, абстрактно-логічного підходу, статистичного аналізу, таксономічного та вербального методів, економіко-математичного моделювання, динамічного програмування, експериментального методу. Це дало змогу дисертанту зробити особистий внесок у розвиток теоретико-методологічних засад і науково-методичного забезпечення процесів управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств і довести рекомендації і пропозиції до рівня їх практичного використання.

Отримані Безчасним О.У. наукові результати докладно обґрунтовані в дисертаційному дослідженні, що підтверджується узагальненням значної кількості фундаментальних праць вітчизняних та закордонних вчених-економістів, використанням великого обсягу статистичної інформації, достатньою апробацією та впровадженням на практиці. Список використаних джерел в дисертаційній роботі охоплює 309 найменувань.

З точки зору мети дослідження і вирішених у процесі її досягнення завдань, назва дисертаційної роботи «Управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств» повністю відповідає її змісту.

3. Структура дисертаційної роботи та зміст її основних положень. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 426 сторінок і містить 38 рисунків та 55 таблиці, список використаних джерел налічує 309 найменувань та 5 додатків.

У першому розділі «Теоретико-методологічні положення управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств» автором розширено понятійний апарат теорії розвитку і теорії управління комунікаціями (с. 41-61); розвинуто методологічні підходи до управління комунікаційними процесами на промислових підприємствах (с. 69-76); більш широко і розгорнуто подано систему комунікацій промислового підприємства на базі

сукупності взаємопов'язаних підсистем (76-83), проаналізовано організацію комунікаційного аудиту на підприємствах в процесі їх розвитку (с. 84-104).

У другому розділі «Тенденції та проблеми управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств» дисертантом проведено розгорнуту діагностику стану й діяльності промислових підприємств в умовах національної економіки (с. 110-129); проаналізовано динаміку й виділено основні тенденції розвитку вітчизняного машинобудування (с. 130-158); визначено проблеми функціонування систем управління комунікаціями промислових підприємств (с. 159-174).

У третьому розділі «Методологічні засади управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств» дисертантом проаналізовано методологічні підходи до управління комунікаціями на промислових підприємствах в процесі їх розвитку (с. 178-190); удосконалено функціональний підхід до побудови системи організаційних комунікацій на промисловому підприємстві при впровадженні проектів розвитку (с. 191-206); розроблено концепцію управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств (с. 207-225).

У четвертому розділі дисертації «Синтез методів формування системи управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств» автором удосконалено модель оцінювання ефективності маркетингових комунікацій із споживачами продукції промислового підприємства (с. 229-247); розроблено науково-методичний підхід до вдосконалення комунікацій в умовах розвитку промислових підприємств (с. 248-265); розроблено авторський науково-методичний підхід до контролю стабільності комунікаційних каналів при управлінні розвитком промислових підприємств (с. 266-284).

У п'ятому розділі роботи «Забезпечення концепції управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств» запропоновано авторську інтерпретацію процесів оцінювання результативності організаційних комунікацій на промисловому підприємстві в ході реалізації проектів розвитку за сферами управління і розроблено її науково-методичне забезпечення (с. 289-313); систематизовано інформаційне забезпечення організаційних комунікацій в процесі розвитку промислового підприємства (с. 314-326); запропоновано авторський науково-методичний підхід до контролю організації та координації комунікаційних процесів в умовах розвитку промислових підприємств на основі організаційно-економічної моделі (с. 327-342).

4. Наукова новизна положень, висновків та результатів дисертації.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у вирішенні важливої наукової проблеми – розроблення теоретико-методологічних, науково-методичних та прикладних основ управління комунікаційними процесами в умовах розвитку промислових підприємств.

Автором вперше: *розроблено* науково-методичний підхід до вдосконалення комунікацій в умовах розвитку промислових підприємств, який опирається на модель оптимізації комунікаційних потоків за критеріями максимізації економічного ефекту від них за умови їх достатньої стабільності (с. 252-263); *розроблено* новий теоретико-концептуальний підхід до контролювання стабільності комунікаційних каналів у процесі управління розвитком промислових підприємств, який враховує особливості внутрішніх і зовнішніх комунікаційних каналів (с. 270-283); це уможлиблює своєчасне виявлення проблем в комунікаціях та прискорює процеси адаптації комунікаційних каналів до змін у зовнішньому середовищі або до особливостей внутрішніх комунікацій.

Особливий науковий інтерес викликає *розроблена* дисертантом концепція управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств, яка пов'язує цілі розвитку із напрямками проходження інформаційних потоків за ключовими точками прийняття рішень (с. 207-225), що уможлиблює збалансоване вдосконалення системи комунікації з врахуванням цілей розвитку підприємств. В межах цієї концепції автором *удосконалено* складові системи комунікацій промислових підприємств на базі сукупності взаємопов'язаних підсистем управління (технічної, інформаційної, соціальної, виробничої, управлінської), що дає змогу оцінити ступінь ефективності функціонування системи комунікацій на підприємстві (с. 220-224). Для розрахунку інтегрованого показника, що відображає відстань до еталонного стану комунікацій, дисертантом *удосконалено* модель оцінювання ефективності маркетингових комунікацій із споживачами продукції промислових підприємств, яка базується на врахуванні особливостей трьох типів споживачів промислової продукції (с. 229-245).

Серед результатів здійсненого дослідження заслуговує на увагу також *розширення* автором *понятійного апарату* теорії розвитку економічних систем, теорії управління і теорії комунікацій, зокрема, шляхом уточнення сутності дефініцій «комунікації» та «управлінням комунікаціями» в контексті завдань розвитку промислових підприємств. Під «управлінням комунікаціями» в

умовах розвитку промислових підприємств» пропонується розуміти цілеспрямований управлінський вплив на обмін інформацією для отримання чистоти інформаційних каналів за рахунок взаємодії елементів комунікаційного процесу, що забезпечує стабільність досягнення встановлених цілей розвитку (с. 45-55; 58-63). Таке визначення слугувало автору теоретичним підґрунтям для уникнення суперечностей при розробленні методів і підходів до управління комунікаціями на підприємстві.

Для мінімізації дії сторонніх факторів на процес передачі інформації та рівень її спотворення в повному циклі комунікаційного процесу, *дістали подальшого розвитку* методологічні підходи до управління комунікаційними процесами на промислових підприємствах – шляхом визначення найбільш адаптованих до вимог та специфіки перебігу комунікаційних процесів рефлексивного й ситуаційного підходів (с. 178-190).

Автором *удосконалено* функціональний підхід до побудови системи організаційних комунікацій на промислових підприємствах при впровадженні проектів розвитку – шляхом визначення комунікаційних потреб відповідних стадій проектів розвитку (підготовка до виробництва, виробництво, відвантаження продукції) (с. 191-206).

Для забезпечення стабільності організаційних комунікацій промислових підприємствах в процесі реалізації проектів розвитку автором *удосконалено* науково-методичний підхід до оцінювання їх результативності за такими сферами управління: проектування та розробка, виробництво, планування та реалізація замовлення, матеріальне забезпечення, зовнішня кооперація, технічний контроль, приймання та випробування готової продукції (с. 292-310).

Для визначення напрямку коригування управлінських рішень з протидії дезорганізації комунікаційних процесів та координації комунікаційних сигналів, автором *розвинуто* науково-методичний підхід до контролю організації та координації комунікаційних процесів в умовах розвитку промислових підприємств на основі організаційно-економічної моделі (с. 326-335).

Таким чином, наведені ці та інші здобутки Безчасного О.У. суттєво збагачують теоретичні, методологічні й практичні засади управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств, а тому є вагомим внеском у розвиток сучасної економічної науки.

5. Теоретична цінність і практична значущість результатів дослідження. Теоретичне значення одержаних результатів роботи полягає у формуванні концептуальних основ, розвитку і поглибленні теоретико-методологічних і науково-методичних підходів до управління комунікаційними процесами в умовах розвитку промислових підприємств, які відображені у пунктах наукової новизни і характеристика яких наведена вище.

Поряд з цим, деякі наукові результати дисертаційної роботи мають і практичну значущість, заслуговуючи на використання у діяльності промислових підприємств, а також органів державної влади. До ключових результатів прикладного характеру слід зарахувати:

- науково-методичні рекомендації для контролю стабільності комунікаційних каналів при управлінні розвитком промислових підприємств;

- удосконалення науково-методичних рекомендацій для оцінювання ефективності маркетингових комунікацій із споживачами продукції промислових підприємств

- науково-методичні рекомендації з оптимізації організаційних комунікацій за сферами управління та оцінювання їх результативності в процесі реалізації промисловим підприємством проектів розвитку;

Одержані в дисертації наукові результати знайшли практичне застосування в діяльності: ПрАТ «Інститут керамічного машинобудування «Кераммаш», ПАТ «Старокраматорський машинобудівний завод», ПАТ «Запорізький механічний завод», ПрАТ «Корум Дружківський машинобудівний завод», ПАТ «Мотор Січ», ТОВ «Консалтингова фірма «Фонд економіко-правових досліджень та аудиту», що підтверджується відповідними довідками.

Висновки та пропозиції дисертаційної роботи використовуються в діяльності Департаменту економічного розвитку і торгівлі Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка від 20.08.2019 №06/19-133.2).

Все вищезначене дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження має наукове і прикладне значення.

6. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих наукових працях

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи й опублікованими працями дисертанта дає підстави стверджувати, що ключові наукові

положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, знайшли своє відображення у публікаціях автора. У відкритому друці за темою дисертації автором опубліковано 37 наукових праць, з них: 4 монографії, 21 стаття у наукових фахових виданнях України (з яких 18 публікацій включені до міжнародних наукометричних баз даних), 4 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, 8 тез доповідей за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій – 83,55 друк. арк. (особисто автору належить 44,16 друк. арк.).

Всі основні наукові положення, висновки та пропозиції, що винесені на захист, одержано автором самостійно. З наукових праць, виданих у співавторстві, використано лише ті матеріали, які є результатом особистого внеску здобувача. В опублікованих працях достатньою мірою відображено сутність результатів виконаного дослідження та їх наукову новизну. Основні положення і наукові результати, що представлені у дисертаційній роботі Безчасного О.У., доповідалися й отримали позитивну оцінку на 8 Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях, що дає підстави вважати апробацію результатів дисертаційної роботи достатньою.

Повнота викладення результатів дисертаційної роботи, обсяг і кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

7. Відповідність теми дисертації профілю спеціальності

Дисертаційна робота виконана державною українською мовою, якою автор володіє належним чином. Стил написання дисертації відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, а також характеризується послідовністю, логічністю, обґрунтованістю. Структура дисертації повністю узгоджується з її назвою, метою і завданнями дослідження. Результати дисертаційної роботи відповідають спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Автореферат дисертації розкриває основні її положення та висновки, є ідентичним дисертації за структурою та змістом та не містить інформації, що є відсутньою у дисертаційній роботі.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Відзначаючи в цілому достатній рівень наукових здобутків дисертанта, обґрунтованість переважної більшості результатів дослідження, слід вказати на

певні недоліки і дискусійні моменти дисертації:

1. Розглядаючи питання комунікаційного аудиту, автор робить акцент на оцінюванні якості інформації (с. 97-104). З позицій завдань дослідження варто було більше уваги приділити й іншим аспектам комунікаційного аудиту.

2. В межах дослідження тенденцій та проблем управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств (с. 159-169) було б доцільно висвітлити ці питання не тільки в контексті вітчизняної практики менеджменту, а й розкрити відповідні аспекти закордонного досвіду.

3. Виходячи зі змісту підрозділу 4.3, йому більше б відповідала назва «Діагностика стабільності...» чи «Оцінювання стабільності...».

4. З тексту роботи незрозуміло, яким чином визначені критерії суб'єктивного оцінювання маркетингових комунікацій з потенційними споживачами, що наведені в табл. 4.1. на с. 237.

5. Для наведеного на с. 244 розрахунку інтегрованої оцінки маркетингових комунікацій зі споживачами продукції промислового підприємства відсутня шкала, яка дає змогу інтерпретувати отриманий результат.

6. При реалізації науково-методичного підходу до оцінки результативності організаційних комунікацій (п. 5.1, с. 298-310) не враховано, що прийняті критерії оцінювання можуть мати різну значущість для отримання підсумкового результату. Результати зроблених в табл. 5.3-5.10 розрахунків набули б більшої об'єктивності, якби в них було враховано вагові коефіцієнти.

7. При визначенні інформаційної потреби у організаційних комунікаціях в процесі розвитку промислових підприємств в підрозділі 5.2 автором визначені параметри оцінювання системи комунікації промислових підприємств (табл. 5.13, с. 318). Бажано було б навести приклад заповнення представленої таблиці на основі даних реальних підприємств, що більшою мірою підтвердило б практичну значущість розроблених рекомендацій

Однак, зазначені дискусійні положення і наведені вище зауваження не знижують загальної позитивної оцінки проведеного дослідження, зроблених висновків та отриманих у дисертаційній роботі Безчасного О.У результатів.

9. Загальна оцінка дисертації, її відповідності існуючим вимогам та висновкам

Дисертаційну роботу Безчасного О.У. «Управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств» можна визнати завершеним

науковим дослідженням, в якому отримано науково-обґрунтовані результати, що відрізняються новизною і мають практичну цінність, та забезпечують вирішення важливої науково-практичної проблеми – управління комунікаціями в умовах розвитку промислових підприємств.

Актуальність, новизна, обґрунтованість основних наукових положень, висновків і рекомендацій проведеного дослідження, а також його значущість для економічної науки і практики свідчать, що дисертаційна робота повністю відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 13 і 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами і доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 656 та документам МОН України щодо докторських дисертацій. Автор роботи – Безчасний Олексій Увіналійович – заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

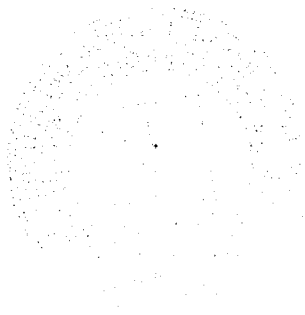
Офіційний опонент

професор кафедри менеджменту, адміністрування
та готельно-ресторанної справи
Хмельницького національного університету,
доктор економічних наук, професор

В.В. Стадник

Учений секретар

Л.І. Тебляшкіна